

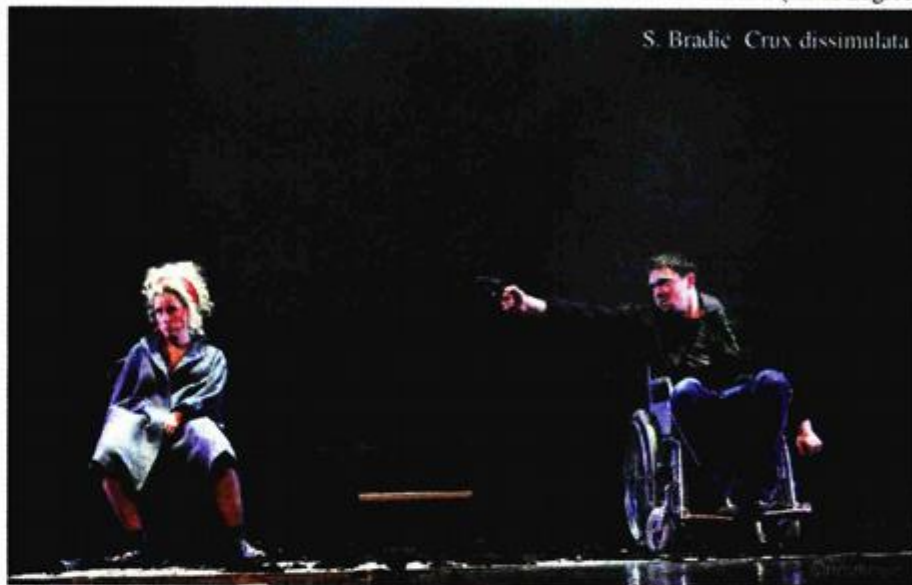

25. MUZIČKI BIENNALE ZAGREB, 17. - 26. TRAVNJA 2009.

Izvrstan početak Biennala

Foto: Arhiv MBZ-a (HNK Zagreb)

S. Bradie CruX dissimulata

Ovogodišnji Muzički biennale Zagreb najavljen je temom odnosa umjetnosti i politike, svakako privlačnom idejom, polazištem, koja će zasigurno kao moguća, i naravno ne nova, platforma ostaviti trag podjednako na autore kao i publiku koje 25. MBZ od prošlog petka okuplja u Zagrebu. Ipak, čini se da se 25. MBZ ponajprije može odrediti svojom podtemom, koja je u osnovi njegova „žila kucavica“, a sadržana je u naslovu, i sadržaju, ciklusa predavanja „Proces - muzika“, koji se tri popodneva, od 18. do 21. 4. održavao u Muzeju „Mimara“. Ugledni predavači (Peter Szendy, Mladen Dolar, Alexander García Düttmann) redom su razlagali problematiku Kafkina istoimena djela, usređujući se na različite aspekte značenja, mogućih eksplicacija i razumijevanja, pristupa i artikuliranja, stvorivši u konačnici vrlo širok i inventivan spoznajni prostor. Vezujući se na i korelirajući film „Proces“ Orsona Wellsa, te odvijajući se prije ili poslije, konvencionalno nazvanih, koncerata autora Stephana Mathieua, Thomasa Könera i Alessandra Bosettija ciklus „Proces - muzika“ naglasio je interdisciplinarnost kao važnu sastavnicu MBZ-a, kao i stvaralačke suvremene misli, uvažujući i supostavljajući područja filozofije, lingvistike, književnosti, vizualnih umjetnosti. Zanimljivo doneseni načela i aspekti „Procesa“ i „procesa“ stoga mogu biti razlogom da upravo taj, vrlo suvremen a naglašeno dvadesetostoljetni pojam i činjenica bude prihvaćen kao važan naglasak ovogodišnjeg MBZ-a. Festival je svečano otvoren 17. 4. praiizvedbom opere Srećka Bradića (1963.) „CruX dis-

simulata“ („Prikriveni križ“) u Hrvatskom narodnom kazalištu. Autor libreta je Ivan Vidić, dirigent Zoran Juranić a režiju potpisuje Krešimir Dolenčić. Svakako važna, intrigantna i teška tema libreta zrcali dio i hrvatske stvarnosti, donoseći priču o kockanju, kockarskim dugovima, kamatarima, ubojstvima i drogi. Sumornost rasula, ponajprije zbog slabosti, slijedom toga nemoći, a to znači afirmaciju i više ili manje prešutno prihvaćanje devijantnog, odnosno zločina, izvrsno je artikulirana u scenografiji (Dinka Jeričević) i kostimografiji (Danica Dedijer - Marčić), te oblikovanju rasvjete (Deni Šesnić) unatoč tome što su katkada prisutna doslovnost ali ponajprije redateljjev posao umanjili jasnoću snage ostvarenog u tim trima područjima. Dolenčić je, naime, u pojedinim segmentima (primjerice, u pristupu likovima kamataru koje je plošnošću karikirao) otupio jasnoću Vidićeva konstrukta, i u cjelini, režiji se može zamjeriti naglašena plastičnost i nezadiranje pod površinski izvedbeni sloj. (Odluka o kreativnom pristupu, naravno, osoban je izbor, no možda nije naodmet navesti primjer odnosa prema srodnoj, silno ozbiljnoj temi koja je svakodnevica našeg vremena, a kroz režiju klasika, remekdjela kao što je Mozartov „Don Giovanni“ u jednoj recentnoj inozemnoj produkciji, a gdje naslovni lik nije nikakav „demonški zavodnik“ već banalan, loše obučen jadnik, jer riječ je o hladnokrvnom ubojici, ovisnik o narkoticima kojeg Leporello redovito opslužuje heroinom.). Bradićevu partituru, bližu prostoru simfonijske nego operne, glazbenoscenske izričajnosti, iako sa dojmljivo konotiranim aspektima govora programne umjetnosti, odlikuje zamjetna preciznost, usređštenost koja jasnoćom odluke sabire i angažira slušatelja, a posebno je dojmljiv Bradićev odnos prema prostoru tonskog oblikovanja kao proizvodnog izražajnog sredstva. No, kao što je jedan Bradićev kolega po profesiji za-

mijetio (a koji je želio ostati anonimn), gradba i slijed djela uspostavljeni su s nekoliko vrhunaca, a koji u konačnici ostaju bez prave umjetničke uvjerljivosti jer im ne slijede ni epilog ni razrješenje. Izvedbeni aspekt solista redom je bio visoke kvalitete, gdje posebno treba istaknuti Marka Mimicu, Martinu Zadro i Domagoja Dorotića te Davora Radića. Odličan nastup ostvario je i zbor (zborovođa Ivan Josip Skender, koji je i asistent dirigenta), a visoka korektnost i uvjerljivost odlikovali su i izvedbu orkestra. Od programa održanih prvih dana 25. MBZ-a posebno se ističe „Srebrenica“ Mira Dobrowolnog, oratorijski scenarij za pjevača, glumca, plesača, zbarske glasove u prostoru i komorni sastav, s filmskim projekcijama i kamerom uživo. Spoj umjetničkog i dokumentarnog izraza, na čemu se gradba djela temelji, zbog duboke osjetljivosti teme otvara pitanja etike i etike umjetnosti, premda je riječ o ostvarenju koje je podjednako u stvaralačkom kao i u izvedbenom aspektu izrazito ozbiljno i duboko dojmljivo ostvareno, i ni na koji način ne zadire u prostor koji bi omogućio i najmanju naznaku banalizacije. No, strašni događaji kakav je bilo masovno ubojstvo, genocid, u Srebrenici, jednostavno se opiru percepciji takvog umjetničkog sagledavanja, jer se pitanje mogućeg tumačenja i reinterpretacije nameće, a dokument, prisutan u tekstu i projekcijama, ono je što ustrajno i stalno ponovno podsjeća i upozorava na bitno, a to je stvarnost zločina. Priču o Srebrenici donosi svjedočanstvo jednog od ljudi koji su uspjeli preživjeti, njegove put, povratak u Srebrenicu, razmišljanja, nadu i utopiju („...Povežimo rane! Nadajmo se da jednog dana više neće krvirati. Liječimo rane vjerom i umjetnošću i nadajmo se da ćemo ipak prevladati barbarstvo...“). Uz dokumentarne tekstove korišteni su tekstovi Helmuta Wenderotha, M. Dobrowolnog, G. Trakla i Zdravka Luburića. H. Wenderoth izvanredno se predstavio kao glumac i redatelj, sjajne izvedbe ostvarili su tenor Wolfram Wittekind te plesač Frieder Mann. Za kamerom koja je dodatno podcrtala interdisciplinarnost i akurtnost projekta bio je Bernd Riebe, a visoka kvaliteta odlikovala je i izvedbu (Ansambl Art NRW). Kao skladatelj Dobrowolny, koji je ravnao izvedbom, ovim djelom potpisuje izvanredno kvali-

tetnu partituru, precizno građenu, snažnog emocionalnog naboja i empatije te duboke umjetničke uvjerljivosti, gdje se na poseban način ističe diskurzivnost instrumentalnog sloga u višeznačnosti komornog govora. Srodnoj temi posvetio se i Mladen Tarbuk, za kvartet tuba napisavši skladbu „Jasenovac. Hrvatska priča.“ Njegov pristup drugačiji je, gdje skladatelj izabire jedan pogled na stvarnost koncentracijskog logora, nadahnut predstavom „Peto evanđelje“ za koju je izvor dnevnik kršćanski usmjerenog književnika i političara Ilije Jakovljevića koji je u Jasenovcu bio zatočen dvije godine. O djelu Tarbuk između ostalog bilježi: „...Odlučio sam izraditi niz portreta u kojem će svi tamo (u koncentracijskom logoru Jasenovac, op.) prisutni narodi dobiti svaki svoj historijski lik...“. Izvanredno artikulirajući mogućnosti ansambla, Tarbuk stvara izrazito dojmljivo djelo, muzički duboko argumentirano, gdje naracija složenim a istodobno prejasnim diskursom produbljuje prostor koji otvara nove obzore u smislu u kojem umjetnost svojim jezikom bilježi vrijeme, stvarnost, povijest. Tarbukovo korištenje citata, jer izvrsno ostvareno, nije tome kontradiktorno, već se također u konačnici, treba reći rijetko dorečenom dramaturškom jasnoćom, ugrađuje u cjelinu partiture, odnosno djela. Pitanje umjetničkog pristupa toj tematici, kao i u djelu Dobrowolnog, nameće se i skladateljjevim stavom da svoj zadatak vidi u rasvijetljavanju magle kojom politika zbog svojih interesa obavlja važne teme poput Jasenovca (prema navodu u katalogu MBZ-a). Jer, Tarbuk bira samo jedan pogled, i ne obuhvaćajući cjelinu (dokumenta, činjenice, cjelovitog konteksta i stvarnosti razloga postojanja nacističkih koncentracijskih logora) na određen način u umjetničke svrhe „zlorabi“ ono što etikom, ni etikom umjetnosti nikako ne bi smjelo biti dopušteno. Sva navedena djela potvrđuju da je 25. MBZ doista potaknuo i nadahnuo autore, kao što je osvijetlio neke točke na koje stvaralaštvo želi dati svoje odgovore. Odgovor publike, treba reći, bio je jednako angažiran, pa sa zanimanjem treba pratiti i programe koji predstoje do kraja ovogodišnjeg festivala, koji završava u nedjelju, 26. travnja, praiizvedbom baleta „Proces“ Berislava Šipuća.